

AHMED REMZİ AKYÜREK

(Remzi Dede)

1872 - 1944

Prof. Dr. Hasibe MAZIOĞLU

Konuşmamda, gönlü Mevlânâ aşkı ile yanıp tutuşmuş, hayatını Mevlânâ'nın aydınlık yüce yolunda hizmete adanmış, nice gönülleri Mevlânâ sevgisiyle aydınlatmış gerçek bir dervişten, Ahmed Remzi Dede'den söz edeceğim. Bugün hayatta olsalardı kendisinden söz edilmesinden gurur değil hicab duyarlar, konuşmama müsaade etmezlerdi. 6 Kasım 1944'ten beri bekâ âleminde Mevlânâ'nın vuslat meclisinin huzur ve sükûnuna kavuşmuş olanlar arasında bulunan Ahmed Remzi Dede'nin, bugün bizlerin Mevlânâ yolunda yanıp pişerek göçmüş, insanlık örneği ârifleri tanımamıza müsaade edecekleri duygusu ile bu bildiriye hazırladım.

Ahmed Remzi Akyürek 1289/1872'de Kayseri Mevlevihanesinde doğmuştur. Soyca mevlevî bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Ahmed Remzi Dede'nin cediti Es-Seyyid Süleyman Tûrâbî'dir. Konyalı olan Süleyman Tûrâbî Mevlânâ Dergâhı post-nişini Mehmed Said Hemdem Çelebi'nin mürşididir. Yüzüğündeki mühürde «es-Seyyid» yazılı olduğu, Süleyman Tûrâbî'nin babasının adının tesbit edilemediği Remzi-nâme'de yazılıdır.¹ Süleyman Tûrâbî'nin Mevlânâ soyundan geldiği söylenmekle beraber bunu isbat edecek elde vesika yoktur. Hüseyin Vassâf Bey bu hususu Ahmed Remzi Akyürek'e sorduğunda elde bir vesika bulunmaması dolayısıyla «öyle bir şeref-i ma'nevileri varsa yazılmamakla zâyi olmaz»² demekle yetinmişlerdir.

Konya'dan Kayseri'ye göçen Süleyman Tûrâbî 1251/1835'de Kay-

(1) Hüseyin Vassaf, Remzi-nâme, s. 20-21. Remzi Dede hakkında yazılmış bu önemli yazma eserin kimin elinde olduğu belli değildir. Vaktiyle ailesi tarafından yaptırılmış olan fotokopi elimizdedir.

(2) Remzi-nâme, s. 20-21.

seri'de ölmüştür. Mezarı Mevlânâ'nın hocası Seyyid Burhaneddin Hazretlerinin türbesi içindedir.³

Seyyid Süleyman Türâbî'nin oğlu Es-Seyyid Ahmed Remzi el-Mevlevî'dir. Kayseri Mevlevihanesi şeyhidir. 1282/1865'de ölmüş, Seyyid Burhaneddin Hazretlerinin türbesine babasının yanına gömülmüştür.

Seyyid Ahmed Remzi El-Mevlevî'nin oğlu Es-Seyyid Süleyman Ataullah Efendi Ahmed Remzi Akyürek'in babasıdır. Oğluna babasının adını koymuştur. Kayseri Mevlevihanesi şeyhi olan Atâullah Efendi, babası 1282/1865'de öldüğünde 10 yaşında olduğundan eniştesi Hacı Osman'ın niyabetiyle post-nişin olmuştur. 50 yıl şeyhlik yapmış olan Süleyman Atâullah Efendi 1332/1913'de ölmüştür. Mezarı Seyyid Burhaneddin Hazretlerinin türbesinin avlusundadır. Remzi Dede babasının ölümüne şu tarih kit'asını yazmıştır.

Mevlevî tekyesinin şeyh-i celil-i kadri
 Vâlid-i muhteremin mürşid-i dil-âgâhım
 Ulemâ vü fukarâ vü şürefâ-yı belde
 Zâtına hürmet edip derdi odur dil-hâhım
 Zik-i sadr ile anı eyledi devrân tazyik
 Eyle kabrinde ferah-yâb aman Allâhım
 Sinni altmışdı gidip hânkah-ı ukbâya
 Çıkdı firkatle benim arşa sûtûn-ı âhım
 Cevher-i eşk ile Remzî yazayım târihini
 Âh gitdi pederim şeyhim Atâullâhım

11 Rebiülâhir 1332/1913

Topkapı Sarayı Kütüphanesinde bulunan Mecmua-i Eş'âr-ı Remzi'nin sonunda Remzi Dede aile şeceresini şu şekilde yazmıştır:⁴
 «El-fakir el-muhtâc ilâ rahmeti Rabbi'l-kavî Ahmed Remzî el-Hanefî mezheben, el-Mevlevî mesleken, ve meşreben, el-Kayserî mevli-den, el-Üsküdarî meskenen ibnü's-Şeyh es-Seyyid Ahmed el-Remzî el-Mevlevî el-Kayserî ibnü's-Şeyhil-meşâyihî'l-Mevleviyyeti fi zamânihi ve'l-ferdü'l-kâmili'l-mükemmeli fi-evânihi es-Seyyid Süleyman Türâbî el-Konevî sümme'l-Kayserî kuddise sırruhu'l-aziz ve ga-

(3) A. Remzi Dede Türâbî'nin mezar taşındaki manzum kitabeyi 9'ar mısra (tesbi' halinde) genişleterek ceddinin menakıbını yazmıştır.

(4) F. Edhem Karatay, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Kataloğu, İst. 1961, No: 2711.

fare'llâhu li ve lehum ve li-cemî'l-mü'minin ve muvahhidin bi-hürmeti Seyyidi'l-mürselin, âmin».

1289/1872'de Kayseri Mevlevihanesinde doğan Ahmed Remzi Akyürek tekyede Mevlânâ'nın kutsal havası içinde mevlevî terbiyesiyle büyümüştür. Sıbyan mektebini ve rüştiyeyi bitirdikten sonra babası Şeyh Süleyman Atâullah Efendiden ve eniştesi Göncü-zâde Nuh Efendiden özel dersler görmüş, ulemâdan Mürid-zâde Ali Efendiden icâzet-nâme almıştır.

Babası Atâullah Efendi şair olmamakla beraber şiirden anlayan bir zattır. Babasının okuduğu manzumeleri dinleyerek küçük yaşta cdebiyata karşı heves duyan Ahmed Remzi ilk olarak Konyalı Şem'i Divanını okumuştur. Babasının dostlarından şair Hisarcıklı-zâde Salim Efendiyle Sami Efendi Ahmed Remzi'nin ilk yazdığı şiirleri tashih ederek ondaki şiir zevkini geliştirmişlerdir. Ahmed Remzi'ye Câmî'nin Arûz-i Fârisi'si ile Arûz-i Endülüsi'yi okutan şair Sami, Ahmed Remzi'nin Farsçasını geliştirmek için onunla daima Farsça konuşmuş.⁵

Ahmed Remzi Akyürek'in küçük yaşta şiir yazmaya başladığı İbnülemi Mahmud Kemal İnal'ın kaydettiği şu fıkradan anlaşılmaktadır:⁶ Ahmed Remzi Efendi «Kayseride Rüşdi mektebinden şehadetnâme aldığı sırada memurin ve eşraf huzurunda idare meclisi azasından Rifat (Bey):

Mevlevidir sevdiğim her dem külâh eyler bana

mısramı okuyunca Ahmed Remzi Efendi derhal:

Sen külâh etme beyim kimse külâh etmez sana

mısramı deyivermiş. İbnülemin M. Kemal Bey bu fıkrayı naklettikten sonra «Bin âferin!» demekten kendisini alamamıştır.

1310/1892'de İstanbul'a giden Ahmed Remzi Efendi bir yıl kadar Divan-ı Muhasebata mülâzim olarak devam eder. Bu arada Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Celâleddin Efendi'ye intisab ederek sema çıkarır. Daha önce babası tarafından sikke giydirildiği halde Celâleddin Efendi tarafından tekbir okunarak yeniden sikke giydirilir.⁷ Bu sırada Remzi Efendi'nin Fuzûlî'nin bir gazeline yaptığı tahmisi Ve-

(5) S. N. Ergun, Türk Şairleri, C. I, s. 325-326.

(6) Son Asır Türk Şairleri, C. II, s. 1410.

(7) Hüseyin Vassaf, Remzi-nâme, s.

led Çelebi'nin delâletiyle İstanbul'da ilk defa «Hazine-i Fünûn»da yayımlanır.

Ahmed Remzi Efendi İstanbul'da bir yıl kaldıktan sonra Kayseri'ye dönmüştür. İstanbul'a ait intibalarını şu beyitlerle dile getirir:

Gördük İstanbul'u da ba'zı havâlisini de
Bâb-ı Âli'sini de Ankara valisini de
Büthâne mi mescit mi desem şehri Sitanbul
Ebrûları mihrâb olacak hayli sanem var

Ahmed Remzi Efendi Kayseri'ye döndüğünde Kayseri Mutasarrıfı olan Nazım Paşa, şair, ârif, mevlevî bir zattır. Remzi Efendi'nin kabiliyetini ve bilgisini takdir eden Nâzım Paşa'nın delâletiyle Kayseri İdâdisi ahlâk ve ulûm-ı dîniyye hocalığına tayin olunur. Ahmed Remzi Efendi İdâdi'de muallimlik yaparken bir yandan da Kayseri medreselerinde okuyan ve kendilerini yetiştirmek isteyen talebelere Mevlevihanede sabahları kavâid-i Fârisi, Pend-i Attâr, Gülistan, Bostan, Arûz-ı Câmî, Mesnevî-i Şerif okutur. Böylece daha genç yaşında pek çok gencin yetişmesine yardımcı olmuştur.

Ahmed Remzi Efendi meşrutiyetin ilânından sonra izinli olarak gittiği Konya'da Çelebi Efendi'nin «burada kalınız» emri üzerine Kayseri'deki görevinden istifa eder. Konya'da iken her sabah Derğâh'ın camiinde çelebi-zâdelere Mesnevî okutmuştur. Hatta Vâhid Çelebi, çelebi-zâdelere «sizler çelebi-zâde olduğunuz halde bir şeyh-zâde sizlere Mesnevî okutuyor» diye Remzi Efendi'yi onlara örnek olarak gösterirmiş.⁸

Ahmed Remzi Efendi Konya'da bir yıl kadar kaldıktan sonra Kütahya Ergüniye Mevlevihanesine şeyh vekili olarak gönderilir. Kütahya'da kaldığı sürece yine ilim ve irfan taliplerine ders vermiş, Ramazan ayında her gün ikinci namazından sonra Mesnevî-i Şerif okutmuştur. Kütahya'da 9 ay kaldıktan sonra İstanbul'dan Abdülhalim Çelebi'den aldığı çağırısı üzerine İstanbul'a giden Ahmed Remzi Dede Kastamonu Mevlevihanesi şeyhliğine tayin olunur. Tayin tarihi «Remzi Dede hâdimü'l-fukarâ» mısramının gösterdiği 1327/1909'dur.⁹

Remzi Dede Kastamonu'da harap halde bulduğu Mevlevihaneyi

(8) Kızı Lebibe Hanım'a ait defterde.

(9) Remzi-nâme'de bu tarih 1326 olarak verilmişse de yukarıdaki ibareden 1327 tarihi çıkmaktadır.

tamir ettirir, eski şeyhten devredilen Mevlevihanenin borçları ödenir. O sırada şair, edip, Süleyman Nafiz Kastamonu valisidir. Ahmed Remzi Dede ile ilk karşılaştığında «meşihatınız perer-mande midir?» diye sorar. Ahmed Remzi Dede «Hayır, Hudâ-dâddır, lehül-hamd pederim ber-hayât ve Kayseri Mevlevihanesi şeyhidir» cevabını verir. Remzi-nâme'de Hüseyin Vassâf Bey Süleyman Nazif'in sorusunu ve Remzi Dede'nin bu nükteli veciz cevabını kaydettikten sonra mevlevilik tarihinde baba ile oğulun aynı zamanda iki ayrı tekyede şeyhlik yapmalarının pek az rastlanan bir olay olduğunu belirtir.¹⁰

Kastamonu şeyhliği sırasında Konya Çelebiliği makamı tarafından Ahmed Remzi Dede'ye Halep Mevlevihanesinin tahkikatı ile o havalideki tekyelerin durumunun incelenmesi görevi verilir. Bu münasebetle Ahmet Remzi Dede, Ayıntab, Urfa, Kilis, Hama, Humus, Şam, Trablus, Lazkiye, ve Kudüs şehirlerini dolaşır. Oraların ileri gelenleri ve âlimleriyle de tanışır.

Ahmed Remzi Dede «Eş-Şeyh Ahmed Remzi el-Halebi» ibaresinin gösterdiği 1332/1913 tarihinde Halep Mevlevihanesi post-nişinliğine tayin olunur. Remzi Dede Halep Mevlevihanesini her bakımdan canlandırarak o havalide çökmeye yüz tutmuş olan Mevleviliğin şan ve şerefini yüceltir. Mevlevihanede yapılan mukabele ayinlerine büyük ilgi gösteren halkın içinde oldukça çok sayıda ermeniler museviler de vardır.¹¹

Birinci Cihan Savaşı başlayınca Ahmed Remzi Dede Filistin cephesine hareket eden gönüllü «Mücâhidin-i Mevleviyye» taburu başında «Şam'a ve Medine'ye gider. Medine'de Hazret-i Peygamberi de ziyaret etme mutluluğuna erişen Remzi Dede duygularını bir kıt'a halinde dile getirmiştir: Şiirin sonunda :

Ben neler gördüm der-i feyzinde Remzi akl-sûz
Sıgmıyor kudsiyeti şâ'irlerin eş'ârına

diyerek oradaki kudsiyetin şiire sığmayacak kadar yüce olduğunu söyler.

Remzi Dede'ye, gönüllü mevlevî taburundaki üstün gayreti dolayısıyla Dördüncü Ordu Kumandanlığının emriyle Harbiye Nazırı

(10) Remzi-nâme, s. 39.

(11) Ziver Tezeren, Üstad Ahmed Remzi Akyürek, Erciyes Der. Ağustos 1983, S. 68, Özel Sayı), s. 7-8.

Enver Paşa'nın imzasını taşıyan Harp Madalyası beratı ve nişanı verilmiştir.¹²

Remzi Dede Halep'in işgali üzereine İstanbul'a dönmüştür. 1919 da hemşehrileri tarafından Kayseri'den milletvekili seçilirse de siyasetle dervişliğin uzlaşamayacağını bilen Remzi Dede kabul etmeyip istifa eder. Aynı durum 1921 de tekrarlandığında Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği telgrafta «müktesebât-ı ilmiyyem mebuslukla kâbil-i te'lif değildir» diyerek affedilmesini istemiştir.¹³

Üsküdar Mevlevihanesi Şeyhi Ferruh Çelebi'nin Kastamonu Mevlevihanesi post-nişinliğine gönderilmesi üzerine Ahmed Remzi Dede 1340/1924'de Üsküdar Mevlevihanesi şeyhliğine atanmıştır. Mevlevihane oturulamayacak kadar harap durumda, toz toprak içindedir. Remzi Dede daha önce gittiği yerlerde yaptığı gibi buranın da her tarafını onartmış, şeyh odasının üstüne bir kat daha yaptırmış, hücreleri temizlenip bahçe düzenlenmiştir. Remzi Dede'nin tayiniyle mevlevihanenin iyi bir duruma getirileceğine sevinen dostları bu tayini şiirler yazarak tesbit etmişlerdir. Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Abdülbakî Dede'nin yazdığı tarih manzumesi şeyh odasına asılmıştır. Ayrıca Hüseyin Vassâf Bey uzun bir manzume¹⁴ ile Tâhirü'l-Mevlevî bir kıt'a¹⁵ ve Emin Haki Bey Farsça bir kıt'a¹⁶ ile Remzi Dede'nin bu tayininin tekyenin her bakımdan hayrına olduğunu dile getirmişlerdir.

Ahmed Remzi Dede Üsküdar Mevlevihânesi şeyhliği süresince semahânedede 15 günde bir âyin düzenlemiş, Ayazma Sultan Mustafa Camiinde ve İstanbul Bayezid camiinde Mesnevi-i Şerif okutmuştur. Ayrıca İstanbul'da Meclis-i Meşâyih azalığı, Medresetü'l-irşâd'da Tasavvuf müderrisliği ve Üsküdar Müftülüğü idaresindeki tekkelere ait işlerle ilgili mecliste azalık görevlerinde bulunmuştur.

2 Eylül 1344/1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılması üzerine Ahmed Remzi Dede, Üsküdar Selimağa Kütüphanesi Başmemurluğu (müdür)na tayin edilmiş, Üsküdar Mevlevihânesi kayd-ı hayat

(12) Hüseyin Vassaf, a.g.e., s. 52.

(13) Hüseyin Vassaf, a.g.e., fotokopi, s. 45-48.

(14) H. Vassaf, a.g.e., s. 65; Tahirü'l-mevlevî ile Remzi Dede'nin arkadaşlık ve dostlukları hayatları boyunca sürmüş, birbirlerine karşılıklı nazireler yazmışlardır. Birbirleri gazellerini tahmis etmişlerdir. (bk. Tahirü'l-mevlevî, Divan, İstanbul). Tahirü'l-mevlevî Remzi Dede'ye yazdığı mektupları bir defter halinde toplamıştır (bk. Millî Kütüphane, Yazmalar, No:).

(16) Remzi-nâme, s. 650; S. N. Ergun, a.g.e., s. 326.

şartıyla (hayatı boyunca oturma) kendisine verilmiştir. Remzi Dede kütüphanede yoğun bir çalışmaya girmiştir. Kitapların tanzim ve tavsifiyle uğraşmış, el yazmaları hakkında değerli notlar düşmüş, ilgisini çeken bazı Arapça ve Farsça eserleri tercüme etmiş, fihristler düzenlemiştir. Ayrıca Cuma günleri Üsküdar Mihrimah Camiinde hutbeye de çıkmıştır.

Ahmed Remzi Dede'nin müdürlüğü süresince Selimağa Kütüphanesi ilim ve irfan talipleri için bir mektep, bir feyz ocağı olmuştur. Ahmed Remzi Dede Mevlânâ yolunda kazandığı engin insan sevgisi, derin bilgisi ve öğretme aşkı ile kendisine başvuranların müşküllerini halletmiş, Kütüphaneye gelen araştırmacılarla alçak gönüllülükle ilgilenerek yetişmelerine yardımcı olmuştur.¹⁷ Hakkı Süha Sezgin'in Dede'nin ölümü üzerine yazdığı değerli yazıdaki şu satırlar bunun mevsuk şahididir: «Selimağa Kütüphanesi müdürü iken O'nu sık sık görür ve hemen her kavuşmadan yüklü ganimetlerle dönerdim. Arayıp da bulamadığım bir yazma, ziyaretine susediğim nadir bir eser hakkında bana zengin malumat verir, cep defterinden numaralar yazdırır, hangi kütüphanelerde, hangi dolap veya rafta olduğunu söylerdi. Zaten kendisi de canlı bir kütüphaneden farksızdı.»¹⁸ Üsküdar Mevlevihânesi, Remzi Dede'yi ziyarete gelen devrin tanınmış kişilerinin ilmi, edebî sohbetler, nükte ve zarafetle renklenen toplantılar yaptıkları bir yer olmuştur. Bu konuda Dede'nin ortanca kızı rahmetli Lütfiye Cingilli Hanımefendi anılarında şunları söyler:¹⁹ «Meydan odası denilen büyük oda çoğu günler zamanın âlimleri, şairleri, musiki-şinasları ile dolup taşardı. Bunlar arasında kimler yoktu: Üsküdarlı şair Tal'at, Galata Mevlevihânesi son şeyhi Ahmed Celâleddin Efendi, son Sa'di Tekkesi şeyhi Sadettin Nüzhet Ergun, Musâhip-zâde Celâl, Hüseyin Vassâf, Rauf Yek-tâ Beyler bunlardan birkaçı idi.»

Ahmed Remzi Dede 1 Şubat 1937'de Selimağa Kütüphanesindeki görevinden istifa etmiştir. Yalnız kalamayacakları bir yaşa gelmiş olduklarından eşi ile birlikte Ankara'daki kızlarının yanına gelmişlerdir.

- (17) Burada Dede'den feyz alarak ona derin bir sevgi ve saygıyla bağlanmış olan kişiler arasında isimleri tesbit edebildiklerim şunlardır : Prof. Dr. Feridun N. Uzluk, Sadettin Nüzhet, Ziver Tezeren, M. Kadir Keçeoğlu, (yaman Dede), Hakkı Süha Gezgin, A. Nihat Asya, Prof. Dr. Nihat Çetin,
- (18) 25 Kasım 1943 tarihli Vakıf gazetesi.
- (19) Erciyes Dergisi, Ağustos 1983, No: 68, Özel Sayı, s. 5.

1939'da Hasan Ali Yücel'in iMli Eğitim Bakanlığına getirilmesine:

Te'âli kerd ma'ârif bâ Hasan Âli

H.1358/1939

mısrayle bir tarih de düşürmüş olan Remzi Dede Ankara'da bir gün kaldırımında giderken yanında bir makam arabası durur. Arabadan inen Hasan Ali Yücel baş kesip Dede'yi selâmladıktan sonra Ankara Eski Eserler Kütüphanesine müşavir olarak yardım etmelerini teklif ve rica eder.

Kitaplarla haşır neşir olmaktan, ilim taliplerine yardım etmekten büyük mutluluk duyan Remzi Dede yaşının ilerlemiş olmasına rağmen bu teklifi geri çevirmez. Eski Eserler Kütüphanesi o zaman Ulus'ta Kediseven Sokağında idi, yazma eserler bakımından da oldukça zengindi. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Kütüphane'nin üst katında bulunuyordu. Genel Müdür rahmetli Aziz Berker, kütüphaneye müdürü Hamdi Bey ve bütün personel Dede'nin etrafını bir sevgi ve saygı hâlesi ile çevirmişlerdi. Okuyucular ise çölde gür bir kaynak bulmuşlardı. Ben kendilerini 1941 - 1944 tarihleri arasında üniversitede öğrenciliğim yıllarında bu Kütüphanede tanıdım. Kendisinden bir şeyler sormak ve öğrenmek için başvurduğumda «gel bakalım Seyrânî'nin hemşehrîsi» diyerek tebessümle karşıladı. Gördüğüm sıcak ilgi ve kendi mikdarımca alabildiğim feyzden dolayı her zaman kendilerini rahmetle anmaktayım.

Remzi Dede artık ömrünün son yıllarını yaşamakta olduğunu hissederek ve derûnî bir çağırîya uyarak son nefesini baba, ata diyarında vermek arzusuyla Kayseri'ye gitmiştir. 6 Kasım 1944'de Kayseri'de hayata gözlerini yumar. Ahmed Remzi Dede babasının ve dedelerinin yattıkları Mevlânâ'nın hocası Seyyid-ı Sırdan Burhaneddin-i Tirmizî Hazretlerinin türbesine gömülmüştür.

Remzi Dede'nin ölümü üzerine yazılmış yazılardan rahmetli Hakkı Süha Sezgin'in değerli yazısından şu cümleleri buraya aktarıyorum: «Bazı değerler vardır yer altı ırmakları gibi sessiz akarlar, gözlere görünmezler. Bunlar toprağın üstündeki yeşilliğin çiçeklerinin, buğdayların hakikî besleyicisi oldukları halde ortaya çıkmazlar. Bizden alkış, minnet beklemezler. Bu türlü değerler artezyenlerine ruh ve vicdan burgularıyla inilir. Onları görmek için insanda onlara benzer tarafların bulunması gerektir. Dün vefa ve faziletine hayran olduğum bir dosttan öğrendim ki Remzi Dede Efendi yaşadığı gibi sessiz, sadasız candan geçmiş.»²⁰

(20) Vakit Gazetesi, 25 Teşrinisani 1944.

Remzi Dede'nin ölümüne düşürülen tarihler :
 Yanıyor hasret ile sine-i hicran-zedemiz
 Pirimiz gitdi bu ilden yıkılıp meykedemiz
 Bize kimler sunacak kevser-i Mevlânâ'yı
 Hû deyip gitdi hemen cennete Remzi Dede'miz

1363 (M. 1944) Genç Osman
 Divan-ı Muhasebât Murakıbu

Mazhar-ı feyz-i Celâleddinidi her sahada
 İrtihâli etdi ihvân-ı safâyı gam-zede
 Bir külâh bir ney çıkardım Nûriyâ târihden
 Gülşen-i tevhîde uçdu merd-i Hak Remzi Dede

1363 Genç Osman

Mesnevi'nin sanki seksen yıl yaşatdı zevkini
 Remzi yüksek her safâya erdi rûhen Merve
 Târihi tam düşdü şeksiz vâhidin imdâdına
 Lâyık-ı gufrândı Hakkâ mevlevî Remzi Dede

1944 Hulusi-i Bitlisi

Fevtine Tâhir olur târih-i tâm
 «Şeyhinâ Remzi Efendi» cümlesi²⁴

1363 Tahir Olgun

Himmet-i Mollâya bak târih-i Rûmidir çıkan
 Emr-i Hakka Hû diyüp baş kesdi durdu Akyürek

Rûmî tarih : 1360 Şevket Kutkan

Remzi Dede'nin mezar kitabesi :

Vâris-i feyz-i Cenâb-i Pir Remzi bundadır
 Tâc-ı nak-ârâ-yı erbâb-ı fazilet bundadır
 Şeyh-i kâmil merd-i fâzıl ârif ü âgâh-dil
 Nûsha-i mecmû'a-i ders-i hakikat bundadır
 Emr-i Hak'la rûh-ı pâki Adni kıldı âşiyân
 Fâtihâ-hân ol gel ey derviş himmet bundadır
 Sâlikânı haşre dek olsun ilâhî müstefiz

(21) Remzi-nâme, s. 10-13.

Feyz-i rûhâniyyetinden kim sa'âdet bundadır
 Medfen-i pâkin ziyâret eylesin erbâb-ı dil
 Gevher-i gencine-i nûr-ı hidâyet bundadır.

KİŞİLİĞİ:

Ahmed Remzi Dede'yi yakından tanıyan ve Remzî-nâme'yi yazarak Ahmed Remzi Dede hakkında bize değerli bir kaynak eser bırakan Hüseyin Vassâf Bey'in Remzi Dede'nin kişiliği hakkındaki sözlerini sadeleştirerek buraya alıyorum: Remzi Dede gayet zeki, şen ve şatır meclis-ârâ, hafızası fevkalâde kuvvetli, bilgisi geniş, kavrayışı tam, benzeri az bulunan bir yaratılıştadır. Zarif ve nükteli lafifeleri ile sohbet meclisini revnaklandırır (s. 51 - 52), yazdığını bilir, okuduğunu anlar, bilgili kişilerden ve gayet zarif mevlevilerdendir. Tasavvufun gerçeklerini ve inceliklerini çok iyi anlamış erenlerdendir. Zevkli, güzel giyinir, her yere gitmez, gösterişten hoşlanmaz, merhametli vefalı, terbiyeli, iyi huylu, değeri yüce bir zattır (s. 58). Zâhir ve bâtın ilimlerini bilmesi neticesi kâl ile hâli kendisinde toplamış, insanın geleceğinin ne olduğunu bilmiş, tevhid (Allâhın birliği) sırrına ermiş, doğruyu gören bir yol göstericidir. Her şeyin gerçeğini iyi bilen bir pîr, bir büyüktür. Duruşu, oturuşu, ağır başlı, faziletli, ahlâkı sağlam olup doğru sözlü, nur yüzlü, bir tarikat yol göstericisidir. Halkla halk, büyük kişilerle büyük olur. İlminin tamlığı ve gücü kendisini her türlü ahlâk güzellikleriyle üstün yapmış, kibir ve gurur, kendini beğenme onun yanına uğramamıştır. Terbiye ve bilgi örneği, Allah yolunda olmanın güçlü bir şahididir. Mânâ sırlarını bilen, tevhid gerçeklerini anlayan iyi yaratılışlı bir şeyhtir. Hazret-i Muhammed meşrepli, sünni mezheblidir. Âşıkların gözünün nuru, dünyaca meşhur olan yardımcımız, her bakımdan en üstünümüz, pîrimiz Hazret-i Mevlânâ Efendimize tam mânâsıyla âşık ve onun gül bahçesi gibi olan mutluluk evinde (tekke) sadık bir kölesidir. Onu en çok sevindiren şey velinimetî Celâleddin Hazretleri'nin Mesnevisi, ondaki sözlerin gizli mânâlarıdır. Mânâ sırrını kavrayış ve anlayışı dolayısıyla Allah tarafından ilham eseri olarak Remzî mahlasını kullanmış olması, ileride sırlar hazinesinin anahtarına sahip, remizlerin inceliklerini bilen gönlü aydınlık bir er olacağıının önceden işaretidir.²¹

(22) Remzî-nâme, s. 70-79.

Ahmed Remzi Dede'nin kişiliğini anlatan diğer eserlerde ve makalelerde de aynı değerlendirmeler yapılmaktadır. O, Şeriatın bütün emirlerini yerine getiren gerçek bir mü'min, ilmiyle âmil bir âlim, dünya malına hiç değer vermemiş tam bir dervıştır. Dünya malı olarak oturacak bir ev bile edinmemiştir. Kişiliğindeki üstün meziyetlerle bir «insan-ı kâmil» örneği olan Remzi Dede Mevlânâ yolundaki mürşitliği, eski kültürümüzde yorulmak bilmeyen öğreticiliği, 20'yi aşkın eserleriyle kültür tarihimizde minnetle anılacaktır.

Bu kısa sürede Remzi Dede'nin eserleri üzerinde duramayacağım. Eserlerinden Mevlânâ ile Mevlânâ'nın yakınları ve Mevlevilikle ilgili olanların sadece adlarını sayabileceğim. Bunlar Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ, Âyin-i Seyyid-i Sırdân, Târihçe-i Aktâb, Zâviye-i Fukarâ, Es-Sohbetü's-Safiyye fi-Tarikati'l-Mevleviyye Tercümesi, Mesnevi'nin okunabilmesi maksadıyla yazdığı Tuhfe-i Remzi adlı Farsça - Türkçe manzum sözlük. Rahmetli F. N. Uzluğ'un yayımladığı Mevlânâ'nın Mektupları Remzi Dede tarafından düzeltilerek baskıya hazırlanmıştır.

Remzi Dede'nin yaşayışında ve eserlerinde görüldüğü üzere Dede'nin ilmi, irfanı, mürşidliği yanında kişiliğinin en başta gelen vasfı şairliğidir. İlim, irfan kesbidir. İlim okuyarak öğrenerek elde edilir, irfan nefis terbiyesiyle kazanılır. Şairlik ise fitridir. Remzi Dede doğuştan şairdir. Çocukluğundan itibaren hayatı boyunca her günü şiirle dolu geçmiştir. Remzi Dede eskilerin «elsine-i selâse» dedikleri üç dilde, yani Arapça, Farsça, Türkçe şiirler yazmıştır. Farsça şiirleri bir divançe teşkil eder. Türkçe şiirleri ise kalın bir divan olacak kadar çoktur. Remzi Dede'nin Türkçe şiirlerinin çoğu maalesef basılmamıştır.

Ahmed Remzi Dede şiirlerinin çoğunu Divan Edebiyatı tarzında yazmış olmakla beraber halk şairlerinin zevkine de sahiptir. Hece ile Yunus tarzında şiirleri, Aşık Ömer tarzında koşmaları, destanları vardır. Remzi Dede bütün şiirlerinde kalemi güçlü bir şairdir. Çünkü o doğuştan şair yaratılmıştır. Şiirleri, çok beğendiği Fuzuli'ninkiler gibi duygulu Nabi'ninkiler gibi hikmetlidir. Beğendiği pek çok şairin şiirlerine nazireler yazmış, taştirler, tahmisler yapmıştır. Remzi Dede'nin manzum tarih düşürmede büyük bir mahareti vardır. Çok kolay tarih düşüren Remzi Dede pek çok manzum tarih yazmıştır. İçlerinde her mısraı tarihli olanlar vardır. Noktasız harflerle yazdığı şiirleri ve mektupları²² ne kadar kolay yazabildiğini gösterir.

Remzi Dede'de engin bir Türkçe sevgisi vardır. Divan edebiyatı tarzındaki şiirlerinde Arapça, Farsça kelimeler ve terkipler bulunmakla beraber dili sağlam, ifadesi Türkçedir. Türkçeyi bütün mânâ incelikleri, deyimleri, bazan da mahalli kelimeleri ile büyük bir ustalıklarla kullanmıştır.

Remzi Dede'nin şiirlerinde din ve tasavvufun neşvesi çok kuvvetlidir. O münâcâtlar, na'tlar, 4 Halife, Hz. Hasan, Hüseyin, Abdülkadir Geylânî hakkında methiyeler yazmıştır. Mevlânâ'nın hocası Seyyid Burhaneddin'in menakıbını anlattığı 10'ar mısra (mu'aşşer)-dan oluşan uzun manzumesinden başka: «Yetiş imdâdına yâ Hazret-i Burhâneddin» mısrayla istimdadda bulunduğu duygulu şiirleri vardır.

Remzi Dede Mevlânâ'ya hayranlığını ve bağlılığını, onun yolunun bir bendesi olmaktan duyduğu gururu pek çok şiirlerinde dile getirmiştir. Mevlânâ aşkı çocukluğundan beri onun ruhunun gıdası olmuştur.

Ahmed Remzi Dede Divan şiiri geleneği ile yetişmiş mevlevî şairlerin son büyük temsilcisidir.

Der Sitâyîş-kâri-i Kube-i Hadrâ-yı Mevlânâ Kaddes'allâhu
sırrehu'l-a'lâ

Ziyâret-gâh-ı cândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ
Safâ-bahş-ı cinândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

Sipîhr-i feyz-i Haktır beyt-i ma'mûr-ı hakikattır
Metâf-ı âşikândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

Ricâlû'l-gayb u evtâdın yegâne bâb-ı ümmîdi
Penâh-ı ins ü cândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

Zemînin sidresi cibrîl-i aşkın mehbit-i feyzi
Zehî arş-âsitândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

Dem-â-dem feyz alır merd-i külâhiler ilâhiler
Kudüm ü nâye şândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

Mü'ekkel her biri sükkânının tahmîd ü temcîde
Melâ'ik-âşiyândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

Melâz-ı müflisân u ağniyâdır bâb-ı mimîni
Ne genc-i şâyegândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

Dahilin leşker-i nefsin hücûmundan emîn eyler
Zehî dârû'l-emândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

Hemâre arzû-yı hâk-bûsi eyle ey Remzi
Bana vird-i zebândır Kubbe-i Hadrâ-yı Mevlânâ

23 Haziran 1316

Ded Vâsî Hazret-i Pir-i Dost-gir Kaddes'allâhu Te'âlâ Sırrehu'l-
münir

Ser-efrâz-ı gürûh-ı evliyâ billâhi Mevlânâ
Olur hep vâsıl-ı Hak sâlik-i şeh-râh-ı Mevlânâ

Ne bilsin rütbe-i ulviyyetin akl-ı mecâz ehli
Hakikat-ber-ter-i fehm ü hurredir câh-ı Mevlânâ

Rumûz-ı kâ'inâtı derc kıldı Mesnevisinde
Okuttu min ledün dersin dil-i âgâh-ı Mevlânâ

Semâ u nâyı ta'na zâhidâ gel ictisâr etme
İki âlemde de rüsvâ olur bed-hâh-ı Mevlânâ

Yüzün sür hâk-i dergeh-i zî- şânna sen de
Küşâde bâb-ı matlabdır ziyâret-gâh-ı Mevlânâ

Olurlar mazhar-ı feyz-i tecelli Remziyâ elbet
Hulûs ile olanlar sâkin-i dergâh-ı Mevlânâ

Şâh-ı cihân-pesendimiz Hazret-i Pir Efendimiz
Sâhibimiz efendimiz Hazret-i Pir Efendimiz

Mâlik-i mülk-i ma'nevi tahtgehi gönül evi
Nâşir-i feyz-i Mesnevi Hazret-i Pir Efendimiz

Nûr-ıdü çeşm-i ehl-i dîn neş'e-i kalb-i ârifin
Kutb-ı celil-i âlemîn Hazret-i Pir Efendimiz

Zâtı cihânda bî-nazir lutf u atâsı pek vefir
Çok mu denilse dost-gir Hazret-i Pir Efendimiz

İsm-i celâlidir şifâ câna semâ'ıdır safâ
Cân u dile gıdâ vefâ Hazret-i Pir Efendimiz

Nağme-i nâyı şevk-i dil deff ü kudûmu tavk-ı dil
Sâlike verdi zevk-i dil Hazret-i Pir Efendimiz

Hankahı penâh-ı cân cânlara feyzi bî-kerân
Hazretimiz bizim hemân Hazret-i Pir Efendimiz

19 Şubat 321 ŞAM

Safâ-yı gûş-ı cân-ı âşıkândır nây-ı Mevlânâ
Vücûd-ı ârife rûh-ı revândır nây-ı Mevlânâ

Nice dil-mürdeyi ihyâ eder bir nefha-i feyzi
Dem-i rûhü'l-kudüstür ayn-ı cândır nây-ı Mevlânâ

Demâdem perde-i vahdetten olmakta surûd-ârâ
Lisânü'l-gayb-ı aşka tercümandır nây-ı Mevlânâ

Nefahtu fihi min rûhî rumûzun şerh ü tefsire
İşit sem-i hakikatle zebândır nây-ı Mevlânâ

Tanin-endâz-ı gûş-ı arş olur her nağmesi Remzi
Ki savt-ı bi-hurûf-ı lâ-mekândır nây-ı Mevlânâ

Eser yok gönlümüzde zevk ü şevk-i neş'eden zirâ
İşitmez gûşumuz hayli zamândır nây-ı Mevlânâ

Tahmis-i beyt-i meşhûr der vasf-ı Hazret-i Pir-i feyz-nüşûr

Vâsıl olmak dileyen mertebe-i vâlâya
Menzil-i lâyı geçip varmak için illâya
İntisâb etmelidir hâk-ı der-i Mollâya
Sığınan bâr-geh-i Hazret-i Mevlânâya
Şüphesiz nâ'il olur âtîfet-i Mevlâya

Olmamış bendesi yok nâ'il-i kâm u âmâl
Feyz-i kutsisi ile oldu cihân mâl-â-mâl
Söylemişti bana bu matla'ı bir ehl-i kemâl
Sığınan bâr-geh-i Hazret-i Mevlânâya
Şüphesiz nâ'il olur âtîfet-i Mevlâya

Nice bin bendesi var ehl-i hulûs ehl-i vefâ
Sulehâ vü üdebâ vü şu'arâ vü urefâ
Her du âlemde bulur bendeleri zevk u safâ
Sığınan bâr-geh-i Hazret-i Mevlânâya
Şüphesiz nâ'il olur âtîfet-i Mevlâya

Dâhil-i dâ'ire-i feyz-i cenâb-ı Mollâ
Olanın kadri de elbette bu bâlâ vâlâ
Olur ukbada makâmı derecât-ı ulyâ
Sığınan bâr-geh-i Hazret-i Mevlânâya
Şüphesiz nâ'il olur âtîfet-i Mevlâya
Eylemişken şu güzel matla'ı Remzî ezber

Rabt-ı kalb etmiş iken Hazret-i Pire yek-ser
 Gam u âlâma hedef olsada eyler mi keder
 Sığınan bâr-geh-i Hazret-i Mevlânâya
 Şüphesiz nâ'il olur âtîfet-i Mevlâya

Ey mazhar-ı eltâf-ı Hudâ Mevlânâ
 Muhtâc sana bay ü gedâ Mevlânâ
 Bu semt-i sivâ zulmeti gümrâh edecektir
 Kurtar beni ey şem'i hüdâ Mevlânâ

Remzi - nâme s. 33

Merkez-i Şems'deyiz devr-i Veled'le döneriz
 Zerre-i Mihr ü Meh-i Hazret-i Mevlânâ'yız

Sâye-i Mollâ'da Remzî kasr-ı istiğnâdayım
 Kûşe-i fakr u kanâ'at bâb-ı devletdir bana

Sâye-i Mollâ'da Remzî Kâf-ı istiğnâdayız
 Öyle Ankâyız ki mürğ-i dîna minnet etmeyiz

Defter-i uşşâkda Kitmîr-i Mevlânâ diye
 Remziyâ mastûrdur mezkûrdur gönlüm benim

BİBLİYOGRAFYA :

Deniz, Rasim, A. Remzi Akyürek, Habbetü'l-Mahabbe Tercümesi
 Mahbûbü'l-Ehibbe, Kayseri, 1982.

Ergun, S. Nüzhet, Türk Şairleri, İstanbul, (tarihsiz). C. I, s. 324-329.
 Erciyes Dergisi, (Kayseri), Ağustos 1983, S. 68 (A. Remzi Akyürek
 Özel Sayısı).

Gezgin, Hakkı Süha, Vakit Gazetesi, 25. Teşrin-i sâni, 1944.
 Hüseyin Vassâf, Remzi-nâme (yazma).

Hüseyin Vassâf, Sefine-i Evliyâ, Süleymaniye Kütüphanesi, (yazma).
 İnal, İbnülemin M. Kemâl, Son Asır Türk Şairleri, İstanbul 1930,
 C. II, s. 1408 - 1410.

Karatay, Edhem Fehmi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türk-
 çe Yazmalar Kataloğu, İstanbul 1961.

Kutluk, İbrahim, Mevlevilîge Dair İki Eser, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi,
 Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 30 Kasım 1948, C. III, S. 1 - 2,
 s. 34 - 47.

Kutluk, İbrahim, Şeyh Gâlib, es-Sohbetü's-Safiyye, İst. Üniv. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 31 Mayıs 1948, C. II, S. 3 - 4, s. 292-300.

Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi Kataloğu, Ankara, 1972, C. III.

Önder, Mehmet - Binark, İsmet - Seferciođlu, Necmeddin, Mevlânâ Bibliyografyası, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (tarihsiz), No: 139, C. I, No: 247, 249, 271, 995.

Satođlu, Abdullah, Kayseri Şairleri, Ankara, 1970, s. 5 - 10.

Tezeren, Ziver, Ahmed Remzi Akyürek (Remzi Dede), İstanbul (tarihsiz).

Uzluk, Feridun Nafiz, Mevlânâ'nın Mektupları, İstanbul, 1937.